

პაატა ჩხეიძე

საით?

არც კი ვიცი, რომელია დღეს ყველაზე პოპულარული პროფესია საქართველოში: იურისტი, ეკონომისტი თუ პოლიტოლოგი? ალბათ, მაინც პოლიტოლოგი, რადგანაც ყველაზე პრესტიჟული, იურიდიული და ეკონომიკური ფაკულტეტების მიზანსწრაფულ სტუდენტთა ყურადღება პოლიტიკისაკენ არის მიპყრობილი, რადგან იქ ეგულებათ კარიერისა და ბიზნესის გასაღები.

პოლიტოლოგი ყველაზე სასურველი მოსაუბრეა და, ამდენად, ყველაზე სასურველი სტუმარი კონფერენციებსა და საზოგადოებრივი თავშეყრის ოფიციალურ თუ კერძო ადგილებში; პოლიტოლოგს გარს ეხვევიან, ეკითხებიან, უსმენენ; ადრე პოეტი ან, თუ სიზმრების ასხნა დააინტერესებდათ, ფსიქოლოგი იყო ასეთი ყურადღებით მოსილი.

ზედმეტი პოპულარობა ხშირად უქმი პატივმოყვარეობისა და ზედაპირულობის გამოწვევია; ამიტომაც არის, რომ პოპულარული პოლიტოლოგი (ექსპერტი) ბევრი გვყავს, მაგრამ რჩეული ცოტა; ბევრია ინტერვიუები, ცოტაა ნაშრომები; და რა გასაკვირია, რომ გაჩნდა ნიჰილისტური მოსაზრება — ქართული პოლიტიკური მეცნიერება არ არსებობსო. ვთქვათ ისევე, როგორც, ქართული ფილოსოფია არ არსებობს ან ქართული კრიტიკა არ არსებობს, ანდა მითია ქართული მეცნიერების არსებობა!

მინდა ვისაუბრო ლადო პაპავას წიგნის შესახებ — **„ცენტრალური კავკასია“**.

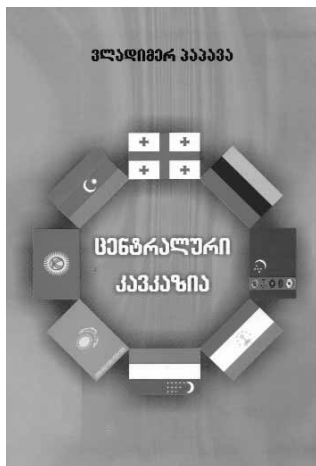
დავიწყებ იმით, რომ ბატონი ლადო ცნობილი ადამიანია, მაგრამ პოპულარული არ არის და ამას მისი ცხოვრების წესი და მსოფლმხედველობა განსაზღვრავს. მას არასოდეს უკადრია იაფფასიანი და მყვირალა განცხადებებით ყურადღების მიპყრობა და ამის ერთ-ერთი დასტური ეს “ძნელადსაკითხავი” ნაშრომია.

წიგნის სათაური პირდაპირ მიუთითებს მის ორიგინალობაზე; კომპოზიტი, **კავკასია** ანუ **კავკ(ას) + აზია** — არა მარტო ორიგინალურია, როგორც ტერმინი, არამედ აღმოჩენაა, და წინასწარჭვრეტაცაა, როგორც კონცეფცია.

ცენტრალური კავკასია გეოგრაფიულად და გეოპოლიტიკურადაც ცენტრალურ კავკასიასა და ცენტრალურ აზიას მოიცავს და წინამდებარე წიგნში სწორედ ამ არეალის მნიშვნელობაა განხილული და დასაბუთებული.

ტერმინით **ცენტრალური კავკასია** ლადო პაპავა სამეცნიერო წრეებს, და არა მარტო მათ, სთავაზობს **ევრაზიის** კრიტიკას; ვინც ევრაზიის ძირითად კონცეფციებს იცნობს, მისთვის გასაგები უნდა იყოს პრობლემის სიასხლე, სირთულე და ავტორის გაბედულება.

წიგნი შედგება შესავლის, ექვსი თავის, დასკვნის, სამეცნიერო აპარატისა და ორი, ინგლისურ და რუსულ ენაზე დაწერილი, ესეისაგან.

ამრიგად, წიგნი პირნძინდად მეცნიერული ნაშრომია და კრიტიკოსისაგან დინჯ და ყურადღებიან შეფასებას იმსახურებს.

შესავალში ავტორი მოკლედ მიმოიხილავს ისეთ მოძველებულ, საბჭოურ ტერმინებს, როგორიცაა **ბალტიისპირეთი, ამიერკავკასია, შუა აზია**; და მათ ნაცვლად დამკვიდრებულ, **ბალტიის ქვეყნებს, სამხრეთ კავკასიას და ცენტრალურ აზიას**. იგი აცხადებს, რომ სურს სცადოს “ზემოთჩამოთვლილი ქვეყნების მომცველი რეგიონის გეოპოლიტიკონომიკური აღქმის ზოგიერთი მომენტის ახლებური გააზრება.”

მისი აზრით, „რეგიონი განხილული უნდა იყოს იმის გარეშე, თუ რა მიზნებს ისახავენ ამ რეგიონში მსოფლიო თუ რეგიონული სახელმწიფოები.”

ამრიგად, ავტორის მიზანია, არა მხოლოდ ტერმინთა დაზუსტება და რეგიონის გეოპოლიტიკონომიკური მიმოხილვა, არამედ გარკვეული საერთაერთობო ნორმების, ერთგვარი „კონსტიტუციის” შემუშავება მსოფლიოს ერთი, დიდი ნაწილისათვის. ამ მცდელობას რაღაც აბსტრაქტული მიზანი კი არ უდევს საფუძვლად, არამედ წარმოშობილია როგორც

რეაქცია იმ გამონგვევისა თუ საფრთხის მოსაგერიებლად, რაც მის სამშობლოსა და მის მეზობლად მდებარე მცირე და საშუალო ქვეყნებს ემუქრება.

ეს საფრთხე **ევრაზიის** გახლავთ.

პირველ თავში განხილულია „ევრაზიისა” და „ცენტრალური ევრაზიის” გეოგრაფიული და გეოპოლიტიკური კონტურები. ხაზგასმულია ამკარა დაბნეულობა დასავლური გეოპოლიტიკისა და აქტიური, უფრო მეტიც, აგრესიული შრომა რუსი პოლიტოლოგებისა, რათა ტერმინში „ევრაზია” იგულისხმებოდეს არა მისი ნამდვილი საზღვრები, არამედ რუსეთის იმპერიისა და საბჭოთა კავშირის ტერიტორიები. ამ თვალთახედვით ძველი მსოფლიოს სამ კონტინენტს — ევროპას, აზიასა და აფრიკას — ემატება კიდევ ერთი, „ევრაზიის”, კონტინენტი, რაც ევრაზიის გეოგრაფიულ საზღვრებს არღვევს და რუსულ იმპერიულ საზღვრებს ადგენს, რუსეთის ეროვნული იდენტობის მაიადიული ძიების პროცესში.

რუსული აზროვნება (ფილოსოფიური, პოლიტიკური, გეოპოლიტიკური, თუნდაც ლიტერატურული) რუსულ ეროვნულ იდენტობას მხოლოდ იმპერიის სახით წარმოიდგენს, იმპერიაში ხედავს სახელმწიფოებრიობის განსაკუთრებულ ფორმას, რაც სასიკეთოა არა მხოლოდ რუსეთისათვის, არამედ იმ ხალხებისთვისაც, ვისაც რუსეთი შეიფარებს” და გამოკვებავს”; ამას ემატება მესამე რომის რუსული, მესიანისტური იდეა და ჩვენს წინაშეა არა თუ ახალი გლობალური გამოწვევა, არამედ რეალური საფრთხე ჯერ რუსეთის უშუალო მეზობლებისათვის, სამხედრო აგრესიის სახით, და, დაპყრობების შემდეგ, ახალი უშუალო მეზობლებისათვის. სწორედ ამ საფრთხეს გვიჩვენებს ლადო პაპავა წიგნის მეორე თავში, რუსული ევრაზიის” გამოწველილვით განხილვითა და მისი აგრესიულობის ჩვენებით.

მესამე თავში, „ცენტრალური კავკასია”: ძირითადი გეოპოლიტიკონომიკური პრობლემები და ევრაზიისში”, სვამს უმნიშვნელოვანეს საკითხს — „მაინც რა არის ცენტ-

რალური კავკასია?” — როგორც რევიზიტენტულ ალტერნატივას საკითხისადმი — “მაინც რა არის რუსეთი”?

ტერმინი ცენტრალური კავკასია განსხვავდება და უპირისპირდება რუსულ ტერმინს **Закавказье**. ცენტრალური კავკასია მოიცავს აზერბაიჯანს, სომხეთსა და საქართველოს. ცენტრალური კავკასიის კონცეფცია თავისთავად გულისხმობს ჩრდილოეთ და სამხრეთ კავკასიების არსებობას. რუსეთისათვის ორი კავკასია არსებობს „ამიერ და იმიერ“, ჩრდილო და სამხრეთი; თურქეთისა და ირანისათვის კავკასია ჩრდილოეთში მდებარეობს და ერთი მხარეა; ლადო პაპავას (და მასთან ერთად აზერბაიჯანელ პოლიტიკოლოგ ელდარ ისმაილოვის) ტერმინი და კონცეფცია კი კრიტიკულად განიხილავს რეგიონის მთავარ მოთამაშეთა გეოპოლიტიკურ ხედვებს და სრულიად ახალ და კავკასიის ხალხებისათვის მისაღებასა და სასარგებლო გზაზე გვაყენებს.

უმთავრესი მნიშვნელობა ცენტრალური კავკასიის ქვეყნებისა უჭკველად მათი გეოპოლიტიკური მდებარეობა და სატრანსპორტო პერსპექტივებია — ახალი აბრეშუმის გზისა და გლობალური ინტეგრაციის კონტექსტში. რეგიონის ეკონომიკური აღმავლობის პოტენციალი დიდია, რესურსი მდიდარი და მრავალმხრივი; ზერბაიჯანის ნახშირწყალბადოვანი საბადოები, საქართველოს საზღვაო და სახმელეთო კორიდორი დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ, სომხეთის სახმელეთო გზა ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ და აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ, ცენტრალური კავკასიის სტაბილურობისა და კეთილდღეობის საწინდარი უნდა იყოს; მაგრამ სწორედ სახარბიელო მდებარეობა ხდება ცენტრალური კავკასიისათვის არეულობისა და დაპირისპირების მიზეზი, რადგან მეზობელი დიდი ქვეყნები, რუსეთი, ირანი და თურქეთი, კარგა ხანია ცდილობენ ან მთლიანად ჩაიგდონ ხელში ან გაიყონ ცენტრალური კავკასიის სიმდიდრე და გეოპოლიტიკური უპირატესობა. სწორედ ამიტომ კავკასიაში, თუ ორიოდ საუკუნეს გამოვიცხავთ, თითქმის არასოდეს ყოფილა მშვიდობა, სტაბილურობა და პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული მთლიანობა.

ლადო პაპავა ხედავს ამგვარი ისტორიული დეტერმინიზმის მოჩვენებით სიძლიერეს, მაგრამ ისიც იცის, რომ მისი უსაფუძვლობა სწორედ ისტორიამ დაამტკიცა, თანაც მრავალჯერ. უნდა აღვნიშნო, რომ ცენტრალურ კავკასიის კონცეფციაზე ფიქრისას არ მშორდება შეგრძნება, რომ ავტორი გაცილებით ფართოდ მოიაზრებს და განიცდის კავკასიის პრობლემას, არ ზღუდავს მას მხოლოდ ცენტრალურობითა და გეოპოლიტიკური პრობლემებით.

ცენტრალური კავკასიის საკითხს წიგნში ლოგიკურად უკავშირდება, არანაკლებ მნიშვნელოვანი, ცენტრალური აზიის საკითხიც. ბატონი ლადო ამ რეგიონის განსაზღვრისათვის ჰუმბოლდტის ტერმინს მოიმარჯვებს, ნაცვლად პოსტსაბჭოურისა და ევრაზიისტულია (შუა აზია). თუ კავკასიაში რუსეთის მძლავრი გავლენა ჩრდილო კავკასიაზე, სომხეთსა და ცენტრალური კავკასიის დაპყრობილ ტერიტორიებზე რჩება, ხოლო საქართველოსა და აზერბაიჯანის დაპყრობასა-გადარჩენილ ნაწილში ეს გავლენა საგრძობლად შემცირებული, ცენტრალურ აზიაში რუსეთის გავლენა უფრო მძლავრია, უფრო საფუძვლიანი და მდგრადი. „ცენტრალურ აზიაში“ ლადო პაპავა მოიაზრებს ოთხ ქვეყანას, თურქმენეთს, უზბეკეთს, ტაჯიკეთსა და ყირგიზეთს, ამას ემატება ყაზახეთიც, მიუხედავად მისი რადიკალურად ევრაზიისტული ტენ-

დენციისა და ნიშანდობლივი ყაზახური პოლიტიკისა, ხოლო „დიდ ცენტრალურ აზიაში“ აღნიშნულ ქვეყნებს ემატება ავღანეთი, ჩინეთის ნაწილი და მონღოლეთი.

ცენტრალური აზიის ქვეყნების რეგიონული პოზიცია-ცა და ურთიერთმიმართებაც ძალზე რთულია და მრავალნახნაგოვანი; უზბეკეთი, ტაჯიკეთი, ყაზახეთი და ყირგიზეთი უფრო აქტიურად მონაწილეობენ ინტეგრაციულ პროცესებში, თურქმენეთი იზოლაციონიზმს ამჯობინებს, საკუთარი რესურსების იმედად. ცენტრალური აზიის სახელმწიფოები, გარდა დსთ-სი, ბელარუსთან და რუსეთთან ერთად ევრაზიის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის წევრები არიან და, ამას გარდა, შედიან შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციაში.

ცენტრალური აზიის კონცეფციას ვერ გაიზიარებს რუსული ევრაზიიზმი და ვერც თანამედროვე ყაზახური გეოპოლიტიკა. რუსული ევრაზიიზმი „შუა აზიის“ ქვეყნებს ტრანზიტულ ფუნქციას ანიჭებს ინდოეთის ოკეანესთან გასასვლელად, ყაზახეთი კი ევროპისაკენ უფრო იყურება, ვიდრე აზიისაკენ.

საგულისხმო ავტორის მოსაზრება ცივი ომის არა დასრულების, არამედ გაყინვის შესახებ. რუსეთმა, დასავლეთის დახმარებითა და საკუთარ რესურსებზე დაყრდნობით, გადაიტანა იმპერიის დაშლის უმძიმესი შოკი და ზედ დართული ეკონომიკური კრიზისი; მერე ევროპაში გამავალი გაზი პოლიტიკურ იარაღად აქცია და გაახსენდა, რომ დასავლეთი ნებადართულზე მეტად მიუახლოვდა და თვალეში ჩახედვა გაუბედა. თუ ჩვენთვის დასჯა შიდა მოხმარების აქტი იყო, საქართველოს დასჯა გაფრთხილება გახლდათ მთელი დასავლეთისათვის. და დასავლეთმა შეპასუხება ვერ გაუბედა.

ამრიგად, „გაყინული“ ცივი ომი „გალხვა“ საქართველოში და კვლავ ომის სახე მიიღო.

ევრაზიიზმი დიდი ქვეყნის პოლიტიკური ამბიციაა, ამოცანა და მიზანი; მსოფლიოს დიდი და მცირე ქვეყნებისათვის ნაუნყები და ანგარიშგასანევი მუქარაა.

ცენტრალური კავკასია რეგიონის მცირე ქვეყნების პოლიტიკურ მოაზროვნეთა ნაფიქრალი და ნაოცნებარი კონცეფციაა.

რა შანსი აქვს ასეთ კონცეფციას იმ დიად ამოცანასა თუ მუქარასთან? — ერთი შეხედვით, არავითარი. მითუმეტეს, ევრაზიიზმი რუსეთის ხელისუფლების მიერ მოწონებული და სამოქმედოდ მიღებული პროგრამაა, ხოლო **ცენტრალური კავკასიის** იდეა მხოლოდ მეცნიერთა შორის თუ არსებობს და ისინიც უნიათოდ ეხმარებიან, როგორც წიგნის ყდის ბოლო გვერდიდანაც მოჩანს. ლადო პაპავა აცხადებს, რომ „ნებისმიერი მსჯელობა ევრაზიიზმის სულისკვეთებით ეგრეთ ნოდებულ **„კავკასიიზმზე“**, როგორც ევრაზიიზმის შესაძლო თეორიულ ანტიპოდზე, საფუძვლემივე მცდარია, უწინარეს ყოვლისა, ცენტრალური კავკასიის პოლიტიკური ჰეტეროგენულობის გამო, როცა ყველა ქვეყანა ერთნაირად არ აღიქვამს როგორც თავად სახელმწიფო სუვერენიტეტის სტატუსს, ისე მისი მიღწევის გზებსაც.“ ესე იგი, **ცენტრალური კავკასია** არ უნდა აღიქვას როგორც პოტენციურად აგრესიული, იმპერიული ტიპის გაერთიანება, მაგრამ იგივე მიზეზი (ერების ჰეტეროგენულობა) ამ ერების შესაძლო ალიანსსაც ეჭვქვეშ აყენებს; გამოდის, რომ სრული უიმედობაა გამეფებული **ცენტრალური კავკასიის** იდეის განხორციელების გზაზე.

მაგრამ ლადო პაპავა იმასაც ხედავს, რომ „თუ ცენტრალური კავკაზის ქვეყნების სახელმწიფო ინტერესების ღერძად მივიჩნევთ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მოპოვებული სახელმწიფო დამოუკიდებლობის განმტკიცებასა და განვითარებას, ბუნებრივ აუცილებლობად უნდა ვაღიაროთ, რომ მათთვის მიუღებელი არა მარტო ევრაზიისში, არამედ „პარტლენდის“ თეორია, როგორც ამ ქვეყნების დაქვემდებარება, შესაბამისად რუსეთის ან დასავლეთის იმპერიული სქემებისადმი“.

სწორედ აქ უნდა დაიძებნოს **კავკაზიზმისა** თუ არა **ცენტრალური კავკაზის** პერსპექტივა მაინც!

ამრიგად, დიადი იდეის კონტურები გამოიკვეთება, ახლა საჭიროა რწმენა და შრომა; მაგრამ რწმენა და შრომა, პირველ რიგში, ცენტრალური კავკაზის სახელმწიფოთა მეთაურებსა და პოლიტიკოსებს მართებთ!

ცენტრალური კავკაზის იდეის მომხრეთა იმედი ამერიკის შეერთებული შტატებისა და დასავლეთ ევროპის ინტერესებია ამ რეგიონის მიმართ; მაგრამ ევროპა უძღური აღმოჩნდა რუსეთის წინაშე, თუნდაც 2008 წლის აგვისტოს მოვლენების დროს, საქართველოში; ხოლო „შეერთებული შტატები იმდენად შორს არის ცენტრალური კავკაზისაგან, რომ ვერ შეძლებს ამ რეგიონში დომინირებას;“ გარდა ამისა, „შეერთებული შტატები საკმარისად ძლიერია საიმი-სოდ, რომ ჩათრეული არ აღმოჩნდეს ცენტრალურ კავკაზში მისთვის არასასურველ მოვლენებში.“

მიუხედავად ამისა, ლადო პაპავას მაინც ეიმედება ამერიკის ხელისუფლების მხარდაჭერა. იგი ფიქრობს, რომ ამერიკა ცენტრალურ კავკაზში მხარს უჭერს საბაზრო ეკონომიკის განვითარებას, სამართლის უზენაესობის პრინციპთა დამკვიდრებას, სოციალური პრობლემების გადაჭრას და ა.შ... გარდა ამისა, მისი აზრით, „საქართველოში რუსეთის შეჭრის შემდეგ აშშ-სათვის კიდევ უფრო აქტიური გახდა რეგიონში დემოკრატიული პროცესების განვითარების მხარდაჭერის პრობლემა.“

დაინტერესება **ცენტრალური კავკაზით** სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ამერიკისათვის, მანამ, სანამ ის მსოფლიოს ზესახელმწიფოდ რჩება, მაგრამ როგორც ავტორი აღნიშნავს, მას არ შეუძლია დომინირება რეგიონში, და არც ის სურს ახლა ომში „აღმოჩნდეს ჩათრეული“, ამჯერად უკვე რუსეთთან; ამგვარი ვითარება კი რეგიონის ქვეყნებს წინდახედულ პოლიტიკასა და დიდ სახელმწიფოთა მიერ წარმართულ ძალთა დაბალანსების პოლიტიკაში აქტიურად ჩარევაზე უარის თქმას კარნახობს.

ძალთა დაბალანსებით გადაჭარბებულმა გატაცებამ ანუ ძალთა ბალანსზე დიდი იმედის დამყარებამ მოიტანა 2008 წლის აგვისტო, რაც ერეკლე II-ის პოლიტიკის მარცხსა და კრწანისის მაგონებს; ან კიდევ, ხომ გახსოვთ ზაქარია ჭიჭინაძის წიგნი, „როგორ მოატყუა პეტრე დიდმა ვახტანგ მეექვსე“; ახლო მომავალში ეგებ ვინმემ სცადოს და დაწეროს წიგნი, „როგორ მოატყუა ჯორჯ ბუშმა მიხეილ სააკაშვილი“.

ცენტრალური კავკაზის იდეა განსაკუთრებული ოპტიმიზმის საფუძველს კი არ მაძლევს, პირიქით, რაც უფრო ღრმად ვინებდები პრობლემაში, მით უფრო მიძლიერდება პესიმიზმი; მაგრამ ეს სასარგებლო პესიმიზმია, გაფხიზლებს და სამოქმედოდ განგანყოფს, რადგან რაკი იდეა არსებობს გზის დასაწყისიც მოჩანს.

იდეა უნდა გავრცელდეს, მომხრენი და ერთგული მიმდევრები შეიძინოს; გარდა ამისა, ის არ უნდა იყოს აბსტრაქტული

და უფესვო, ცარიელ ადგილზე ხელოვნურად ჩანერგილი. საქართველოს დასავლური ორიენტაცია არ ნიშნავს მის მოწყვეტას სხვა მიმართულებებისაგან, ხოლო **„ცენტრალური კავკაზის“** იდეა საქართველოს ტრადიციული გეოპოლიტიკური ფუნქციის, როგორც ევროპა-აზიის ხიდის ან მისი ერთ-ერთი ბურჯის — რადგან ხიდობაზე რეგიონის რამდენიმე ქვეყანა აცხადებს პრეტენზიას — გამყარებად მესახება.

უძველესი დროიდან მოყოლებული, საქართველოში იყვნენ სხვადასხვა — დასავლეთისა და აღმოსავლეთის, ჩრდილოეთისა და სამხრეთის — ორიენტაციის მომხრეები; აეტისა და ფარტაზის სულები რომ არ შევანუხობთ, სულ ახლახან, **XX** საუკუნის დამდეგს, კონსტანტინე გამსახურდია ევროპული ორიენტაციისა გახლდათ, ვახტანგ კოტეტიშვილი კი — აზიურისა, მაგრამ ორივენი გრძნობდნენ და ემსახურებოდნენ საქართველოს. ასეთი იყო ქართული პოლიტიკური ცხოვრების წესი.

ცენტრალური კავკაზის გეოპოლიტიკონომიკურმა იდეამ უნდა განკურნოს რეგიონის ქვეყნები ნაჩქარევ და უმნიშვარ გადაწყვეტილებათა სწეულებისაგან და ხანგრძლივი, თანამიმდევრული პოლიტიკის შემუშავებისა და გატარებისათვის მოამზადოს.

ლადო პაპავას **კავკაზიური** თეორიის ძირითად თეზისად რეგიონის ქვეყნების მიერ მოპოვებული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის შენარჩუნებისათვის ზრუნვა და მათივე ეკონომიკური ინტერესები რჩება. და ეს სწორედ ის ფუნდამენტური საფუძველია, რასაც უნდა ეყრდნობოდეს საკუთარი თავის, ისტორიისა და ტრადიციის პატივისმცემელი სახელმწიფო.

შევეცდები თანამედროვე პოლიტიკის ერთი, ბოლო ხანს გაძლიერებული ტენდენციით გავამაგრო ავტორის კონცეფცია. ნაკლებად მჯერა დემოკრატიის გავრცელებისა და ახალი დასავლური ინსტიტუტების მიერ მოტანილი კეთილდღეობისა პოსტსაბჭოურ კავკასიურსა და განსაკუთრებით ცენტრალური აზიის ქვეყნებში; დემოკრატიზმის შედეგი მაჟორიტარული არჩევნების ბერნ ნიადაგზე აღმოცენებული დესპოტური რეჟიმებია; დესპოტიზმს რა უშავს, დროთა განმავლობაში ეშველება, სამწუხარო ის არის, რომ ამ რეჟიმებს საბჭოური გადმონათები უფრო კვებავს, ვიდრე ტრადიციული ფესვები. ამიტომ, დემოკრატიზმისა რა გითხრათ და, ეთნონაციონალიზმის გამოღვიძებას აშკარად ვხედავ **XXI** საუკუნის გარიჟრაჟზე.

ეთნონაციონალიზმი გლობალიზმის რადიკალურ გამოვლინებათა წინააღმდეგ წარმოშობილი რეაქციაა. როგორც დასავლეთელი პოლიტიკური მოაზროვნეები მიუთითებენ, ეთნონაციონალიზმი მოქმედებს და მოქმედებს არა მარტო, როგორც მძლავრი ერების აგრესია, არამედ როგორც მსოფლიოს ერთა ზრუნვა და ნუხილი თვითმყოფადობის დაკარგვის გამო.

ცენტრალური კავკაზის ერების მთავარი პრობლემა თვითმყოფადობის შენახვაა, რისთვისაც ისინი საკუთარ ეროვნულ-სახელმწიფოებრივ ტრადიციებს უნდა დაეყრდნონ და არა აბსტრაქტულ ინსტიტუტებს; ყოველ შემთხვევაში, როგორც ცენტრალური კავკაზის იდეის ერთ-ერთი მომხრე, მე ამას ვისურვებდი.

ვისურვებდი, აგვეჩია ერთი გზა, დინჯად მივყოლოდით, ყოველ მოსახვევში გზაჯვარედინი არ გველანდებოდეს და არ ვკითხულობდეთ, საით წავიდეთო.

გზა გნებავთ? აი ერთი გზა — **ცენტრალური კავკაზია!**